

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Περὶ τῆς ἀντιπροσωπείας ἐν τῇ πολιτείᾳ.

§ 153. Φύσις καὶ ἔννοια τῆς Ἀντιπροσωπείας.

Ἄπαντα τὰ στοιχεῖα τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ δὲν δύνανται νὰ μετέσχωσιν εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς πολιτείας, ἐν ἣ περιπτώσει αὕτη ἀπορρέει ἀπὸ τῆς ἐλευθέρως αὐτῶν βουλήσεως, ἀλλὰ συγχρόνως δὲν δύνανται καὶ νὰ διατελῶσι ξένα πρὸς τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς. Ἐν τῇ ἀληθεῖ πολιτείᾳ ὁ πολίτης μετέχει ἀρχῆς. Ἄνευ τούτου αὕτη δὲν ἐκπροσωπεῖ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ συνόλου, τούναντίον δὲ παρακωλύει μᾶλλον ἢ προάγει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων.

Ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἀντιπροσωπείας ἐν τῇ πολιτείᾳ. Συμφῶνως τῇ ἐκάστοτε ἱστορικῇ ἀναπτύξει τοῦ ἔθνους πρέπει ν' ἀντιπροσωπεύηται τοῦτο μᾶλλον ἢ ἥττον. Ἐν τῇ τοιαύτῃ συναισθήσει ἡ ὑπέροχος αὕτη δύναμις, ἀρυσομένη ζωὴν καὶ δυνάμεις, ἐκδηλοῖ μεῖζον ἠθικὸν σθένος, καθίσταται δ' ἀληθῆς παράγων, οὐχὶ ξένος πρὸς τὰ αἰσθήματα καὶ τοὺς πόθους, ἀλλ' ὄργανον τῆς ἐπιτεύξεως αὐτῶν καὶ συντηρήσεως, ἡ σημαντικωτάτη τῶν δυνάμεων τῆς προόδου.

§ 154. Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀντιπροσωπείας.

Μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἡ ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία, ὡς δρῶσα δύναμις ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὑπετίθετο ἀγνοουμένη παρὰ τῶν ἀρχαίων λαῶν, ἐχαρακτηρίσθη δ' ὡς ἐφεύρεσις τῆς νέας ἱστορικῆς περιόδου, καθιερωθεῖσα ἰδίᾳ εἴτε ὑπὸ τῶν γερμανικῶν λαῶν, κατὰ τὸν Μοντέσκιον (1), ἢ ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν, ἐν αἷς οἱ

(1) Esprit des Lois.

Χριστιανοί, μὴ δυνάμενοι νὰ λαμβάνωσιν ἄμεσον μέρος εἰς τὰς συνελεύσεις, ἔπραττον τοῦτο δι' ἀντιπροσώπων (1).

Ὁ θεσμὸς τῆς ἀντιπροσωπείας εἶνε ἀρχαιότερος. Ἡ δι' ἐκλογῆς ἢ διὰ κλήρου παράστασις λειτουργεῖ ἔκπαλαι καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς μᾶλλον ἀπολιτίστοις λαοῖς. Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ κοινωνικοῦ αὐτῶν βίου οἱ ἄνθρωποι, ἅμα τῇ ἐξόδῳ ἀπὸ τῆς καταστάσεως τῆς ὀρδῆς καὶ τῇ ὀργανώσει τοῦ πρώτου πολιτικοῦ συστήματος, κατανοοῦσι τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκλογῆς ἀντιπροσώπου. Τίνι τρόπῳ διεξάγεται αὕτη δυσεξήγητον. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι παρὰ πλείστοις τῶν λαῶν καὶ ἰδίᾳ τοῖς γερμανικοῖς ἐτελείτο διὰ χειροτονίας. Ἐπίσης ὑφίσταται παρὰ τισι λαοῖς καὶ ἡ διὰ κληρώσεως ἐκλογή· οὕτω συνέβη ἐν τοῖς ὀμηρικοῖς θρύλοις κατὰ τὸ ἐπεισόδιον πρὸς καθορισμὸν προμάχων ἀγωνισθησομένων πρὸς τὸν Ἑκτορα. Ἡ διὰ τῆς κληρώσεως ἐκλογή σημαίνει τὴν προσδοκίαν ὑπερφυσικῆς ἐπεμβάσεως πρὸς καθορισμὸν τοῦ κληρωθησομένου, ἐν δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα καιροῖς θριάμβου δημοκρατικῶν ἰδεῶν τὴν ἀρχὴν τῆς κοινωνικῆς ἰσότητος, ἧς ἐμφοροῦνται λαοὶ τινες (2).

Ἡ λογικὴ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἀντιπροσωπείας ὑφίστανται ἐνεργῶς ἐν ἅπασι τοῖς καιροῖς καὶ παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς. Ἐν ταῖς πρωτογόνοις φυλαῖς, ὅσον καὶ ἂν αὐταὶ τυγχάνωσιν ὀλιγάριθμοι, ὑποθέσεις τινὲς δὲν δύνανται νὰ συζητηθῶσιν ἀπ' εὐθείας, πάντων τῶν μελῶν αὐτῶν συμμετεχόντων εἰς τὰ τῆς συζητήσεως. Ἡ ἀνάρρησις ἄρα ἀντιπροσώπων εἴτε δι' ἐκλογῆς, εἴτε διὰ κληρώσεως καθίσταται ἀναπόδραστος. Τ' ἀποτελέσματα τῆς συνεννοήσεως ταύτης ἔσονται τὰ αὐτά· ἐπὶ τῇ διαφορᾷ μόνον ὅτι ἐκδηλοῦται ἡ βούλησις τῆς φυλῆς ἐμμέσως, οὐχὶ δ' ἀμέσως.

Ἀπὸ τοῦ διὰ κληρώσεως ἢ δι' ἐκλογῆς καθορισμοῦ ἀντιπροσώπου τῶν ὑποθέσεων βαρβάρου φυλῆς μέχρι τῆς κοινοβουλευτικῆς ἀντιπροσωπείας τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἡ ἀπόστασις εἶνε μεγάλη, οὐχ ἤττον μαρτυρεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς ἀντιπροσωπείας οὐδέποτε ἐκλείπει ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῶν λαῶν ὑφ' οἷονδήποτε κλίμα καὶ πολίτευμα καὶ ἂν διατελῶσιν· ἀλλ' ἐπίσης πιστοῦται, ὅτι δὲν πρέπει

(1) Κατὰ τὸν Ζαχαρίαν, τὸν Βιλλεμαῖνον καὶ τὸν Γιοδέρτην (Ahrens, Naturrecht).

(2) Εὐρύτερον παρὰ *Spencer*, les corps représentatifs.

νά κρίνονται οἱ ἀνθρώπινοι θεσμοὶ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν μόνον τύπων, ὑφ' οὓς ἔσχον τὴν ὀριστικὴν σύστασιν, διάκρισιν καὶ ἀνάπτυξιν, ἀλλ' ἐκ τῆς βαθυτέρας οὐσίας. Οὐδὲν τὸ ἀπλοῦν καὶ καθαρὸν ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν, ἀλλ' ἀνάμικτα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δυσδιάκριτα τὰ πάντα. Ὅπως ὑφίσταται κατ' ἀνάγκην ἀπόλυτος ἐξουσία ἐν ἐλευθέρᾳ πολιτικῇ κυβερνήσει, ἀπορρεούση ἀπὸ τῆς πανδήμου τῶν πολιτῶν συνειδήσεως, οὕτω καὶ παρ' αὐταρχικῇ ἐξουσίᾳ ἐνεργεῖ μὲν τὸ ἐλευθερίας.

Ἡ ἀντιπροσωπεία παρίσταται λειτουργοῦσα δι' ἀπάντων τῶν πολιτευμάτων ἤμεσος ἢ ἀμεσος, ἐναργῆς ἢ λανθάνουσα, εὐρεῖα ἢ περιορισμένη. Πᾶσα κυβέρνησις ὑφ' οἵανδήποτε μορφήν καὶ οὐσίαν καὶ κατὰ πᾶσαν ἱστορικὴν περίοδον ἐκπροσωπεῖ τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνίας, ἧς εἶνε ἢ ὑψίστη ἐκδήλωσις. Ἐν πάσῃ αὐτῆς ἐνεργείᾳ ἢ δεσποτικῇ κυβέρνησις ὑφίσταται ὅπως δῆποτε τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐθνικῆς γνώμης, καθὰ καὶ ἡ νεωτέρα δημοκρατικὴ πολιτεία, ἢ βασιζομένη ἐπὶ ἀντιπροσωπικῶν θεσμῶν. Μεταξὺ λαοῦ καὶ κυβερνήσεως ὑφίσταται ἐκάστοτε ἀλληλεγγύη ἰδεῶν. Ἦθελε δ' ἀπολεσθῆ παραυτίκα ἡ κοινωνία, παρ' ἣ τὸ δίκαιον, τὸ πνεῦμα καὶ τὰ συμφέροντα ἐξέλιπον ἀπὸ τῆς ἐργασίας τῆς κυβερνήσεως.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιπροσωπείας δρᾷ λανθανόντως ἐν ταῖς μοναρχικαῖς πολιτεαῖς, ἀλλ' ἐκδηλοῦται ἐναργῆς παρὰ ταῖς δημοκρατικαῖς. Ἐν τούτοις αἱ ἐλεύθεραι πολιτεαὶ τῆς Ἑλλάδος ἠκιστα ἀκριβῆ ἔσχον αὐτῆς ἔννοιαν. Ἀφορμὴ τοῦ φαινομένου τούτου ἦτο, ὅτι ἡ πολιτεία περιορίζετο ἐντὸς τῶν τειχῶν μιᾶς πόλεως, ἐν ἣ πάνυ εὐάριθμοι τῶν κατοίκων ἔπραττον τὰ πολιτικά, τούτου δ' ἔνεκα ἠδύνατο ὁ κυρίαρχος δῆμος εὐχερῶς νὰ συνέρχηται ἐπὶ τὸ αὐτό, ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῆς Σπάρτης, ἐν τῷ Φόρῳ τῆς Ρώμης πρὸς σύσκεψιν. Ἐν πανδήμῳ καὶ ἐλευθέρᾳ συζητήσῃ ἐλύοντο τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα, παντὸς πολίτου ἔχοντος δίκαιον λόγου καὶ γνώμης. Ὑπὸ τὴν ἀμεσον δὲ πάντων συμμετοχὴν εἰς τὰ τῆς πολιτείας ἐλειτουργεῖ αὕτη, πράγματι σημαίνουσα τὴν κοινωνικὴν συνείδησιν καὶ ἐλευθερίαν.

Τὸ τοιοῦτο σύστημα, τὸ ἄλλως τε κατ' ἐπίφασιν μόνον ἐλεύθερον, δι' οὐ ἀμέσως ἐξασκεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἢ πολιτικῇ ἐξουσίᾳ, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ ἐν πολιτικῇ κοινωνίᾳ, μὴ περιοριζομένη ἐν-

τὸς τῶν τειχῶν πόλεως, ὠρισμένης τοπικῆς περιφέρειας, ἧς οἱ κάτοικοι δὲν δύνανται νὰ συνεννοηθῶσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου. Ἐντεῦθεν ἐξεδηλώθη ὀλοσχερῶς σήμερον ἡ ἀνάγκη τῆς ἀντιπροσωπείας, ἣτις τὸ πρῶτον ἤρξατο ἐξελισσομένη ὑπὸ τὴν ὄθησιν τοῦ πνεύματος μείζονος ἀτομικῆς καὶ κοινοτικῆς αὐτονομίας ἢ ἐν Ἑλλάδι καὶ Ρώμῃ. Εἰς τὸν χαρακτῆρα τῶν γερμανικῶν φύλων ὀφείλεται βεβαίως ἡ ἱστορικὴ κατὰκτησις τοῦ θεσμοῦ τούτου. Διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Μοναρχίας τοῦ μεγάλου Καρόλου κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα ἡ πολιτικὴ παμβασιλεία δὲν εἶχε κατισχύσῃ τέλεον. Αἱ τοπικαὶ καὶ κοινοτικαὶ συνελεύσεις, αἱ πρότερον κανονίζουσαι τὰς πολιτικὰς σχέσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ καιρῶν, ἐξηκολούθησαν λειτουργοῦσαι καὶ κατὰ τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, ἔστω καὶ τύπῳ μόνον. Μετὰ τὴν διάλυσιν δὲ τῆς μεγάλης Μοναρχίας καὶ τὴν σύστασιν νέων πολιτειῶν, βασιζομένων ἐπὶ ἐνότητος ἐδάφους, γλώσσης, θρησκείας, ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ ἐθνικῶν ροπῶν, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιπροσωπείας δὲν εἶχεν ἐκλίπη. Οὕτως ἐν τῇ νέᾳ Εὐρώπῃ ἡ μοναρχικὴ ἐξουσία περιορίζετο οὐ σμικρὸν ὑπὸ τῆς συνελεύσεως τῶν τάξεων. Ἐν Ἰσπανίᾳ ὑφίσταντο οἱ Cortés, les États généraux ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας, ἐν Γερμανίᾳ αἱ Δίαιται (Reichstäge), πλέον ἢ ἅπαξ τελεσιουργῶς μετασχοῦσαι εἰς τὰ σπουδαιότατα τοῦ ἔθνους συμφέροντα, καὶ ἀλλαχοῦ ἀνάλογα ἀντιπροσωπευτικὰ συστήματα, ὧν μετὰ ταῦτα ἐχαλαρώθη ἡ δρᾶσις ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀπολύτου Μοναρχίας.

Ἄλλ' ἡ πολιτεία ἐκείνη, ἐν ἣ ἰδίᾳ ἐτελεσφόρησε τὸ ἀντιπροσωπικὸν σύστημα εἶνε ἡ ἀγγλική. Σημαντικὴ δ' αὐτοῦ πραγμάτωσις ἐγένετο διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτῆμονος δοθείσης τοῖς Ἀγγλοῖς *Magna Charta*. Ἡ παλαιὰ ἱτῶν Σαξόνων *Witena-gemôte* ἐλάμβανεν ἤδη ὑπερτέραν πολιτικὴν ἔννοιαν. Πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἠμφισβητήθη ὑπὸ τῆς ἐλέω θεοῦ μοναρχικῆς ἐξουσίας ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιπροσωπείας, ἀλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ δίκαιον αὐτῆς καὶ ἡ λογικὴ ἔτυχον μεγάλων ὑπερασπιστῶν καὶ μαρτύρων. Ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς ἐλευθερίας κατὰ τῆς παμβασιλείας ἐδοκιμάσθη καὶ ἐπιστώθη ἡ ἀρετὴ γενναίων πολιτικῶν χαρακτήρων, ἔκ τε τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πολιτῶν, ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων ὑπερίσχυσε καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας ἐξῆλθε νικηφόρος ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγῶνος, τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ, εὐρισκούσῃ εἶτα μιμητὰς ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ

Εὐρώπη. Οὕτως ἐκηρύσσετο ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ τῆς χώρας ταύτης ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιπροσωπείας, ἡ πληρεστέρα συμμετοχὴ τοῦ ἔθνους εἰς τὰ τῆς πολιτείας διὰ τῶν *Petition of Right, habeas Corpus, bill of Rights*, δι' ὧν ἐκυρώθη καὶ ἐξησφαλίσθη τὸ δίκαιον τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας.

Ἡ νίκη αὕτη τῆς ἐλευθερίας κατὰ τῆς μοναρχίας εἶνε μία τῶν μεγίστων κτήσεων τῆς νεωτέρας ἱστορίας. Τὸ θεῖον κῦρος τοῦ μονάρχου ὑπέστη προφανῆ ἐλάττωσιν, τὸ ἄτομον ἐγένετο κύριον τῆς ἑαυτοῦ προσωπικότητος, μέτοχον τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Ἡ ἀντιπροσωπεία εἶνε ἡ ἐννοία τῆς λογικωτέρας καὶ ἠθικωτέρας συμμετοχῆς ἔθνους τινὸς εἰς τὰ τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Πρώτην φοράν κατανοεῖται, ὅτι ἡ διοικήσεις τῶν κοινῶν πραγμάτων δὲν εἶνε ἔργον τῆς ἐπιδράσεως στιγμιαίων παθῶν καὶ ἐξάψεων, ὃ περ συμβαίνει ἐν πολυμελέσι συνόδοις, ἀλλ' ἡ ὑπέροχος ἐργασία τοῦ λόγου. Παρὰ πᾶσαν δὲ τὴν κατὰ τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ συστήματος κριτικὴν τῶν ἄκρων μοναρχικῶν, ἢ τῶν δημοκρατικῶν, ἰσχυρίζομένων, ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία λειτουργεῖ μόνον ἐν τῇ στιγμῇ τῆς ψηφοφορίας τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, τὸ σύστημα τοῦτο ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐγγυᾶται τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς πολιτείας. Ἄμεσος μετοχὴ τῶν κατοίκων εἰς τὰ τῆς διοικήσεως αὐτῆς εἶνε ἀδύνατος ἐν χώραις εὐρείας γεωγραφικῆς ἐκτάσεως· ἐκτὸς τούτου ὑπὸ τὴν σύσκεψιν πολιτῶν ποικίλης ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως σπανίως δύναται νὰ ληφθῇ ἀπόφασις πεφωτισμένη καὶ ἐλευθέρως πονηρῶν ἐπιρροῶν. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ ἀντιπροσωπικὸν σύστημα διὰ τῆς ὅπως δήποτε εἰλικρινοῦς ἐκδηλώσεως τῆς βουλήσεως τοῦ τόπου ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἀντιπροσώπων ἀποσοβεῖται ὁ κίνδυνος. Ἡ ἀντιπροσωπεία συσκέπτεται περὶ τῶν κοινῆ συμφερόντων ἐν ἡρεμίᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ φρενὸς συμφώνως τῇ ἐντολῇ, ἣν ἔσχε παρὰ τοῦ τόπου. Ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν ἐπίσης δὲν παρίσταται ἀμέτοχον ἐν τῷ πολιτεύματι τούτῳ· ἡ ἀντιπροσωπικὴ ἐντολὴ εἶνε σχετικὴ, οὐχὶ δὲ ἀπόλυτος καὶ ἀνεξέλεγκτος. Ὁ ἀντιπρόσωπος εἶνε σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ λαοῦ, τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ ἐντολέως. Οὕτω δέ, ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἀείποτε λειτουργούντων δικαίων αὐτοῦ, καθιερωμένων ὑπὸ τε τῶν φυσικῶν καὶ τῶν θετικῶν νόμων, διεκδικεῖ τὰ δίκαια ταῦτα διὰ τῶν ὑπὸ τῆς πολιτικῆς τάξεως χορηγουμένων τρόπων. Ἡ δημοσιογραφία, τὸ δίκαιον τῶν ἐλευθέρων συναθροίσεων καὶ συνεταρισμῶν

εἶνε προσφυεῖς τρόποι, δι' ὧν ὁ λαὸς δηλοῖ ἐκάστοτε τὴν γνώμην περὶ τῶν ἀναφυομένων ζητημάτων. Ταύτην δὲν δύνανται νὰ παρίδωσιν οἱ ἀντιπρόσωποι, οὐδ' ἢ ἀπ' αὐτῶν ἀπορρέουσα ἐκτελεστικὴ ἐξουσία. Ἡ δημοσία ἄρα γνώμη εἶνε διαρκῆς δύναμις ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς πολιτείας. Ἐν τῇ τοιαύτῃ συμμετοχῇ τοῦ λαοῦ θεραπεύονται πᾶσαι αἱ ἀπαιτήσεις καὶ εὐρίσκουσι πραγμάτων αἱ ιδέαι. Εἶνε ἡ λαϊκὴ πολιτεία κατ' ἐξοχὴν τῶν νεωτέρων χρόνων (1)· ἡ πολιτικὴ ἐξουσία δὲν εἶνε προσωπικὴ, ἀντιπροσωπεύουσα τὰς ιδέας καὶ τὰ συμφέροντα ὀρισμένων ἀτόμων, οὐδ' ἴσταται ἐκτός, οἷον εἰ ξένη τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Δι' αὐτῆς ἐκδηλοῦται ἡ πραγματικὴ τοῦ ἔθνους συνείδησις, ἰσχυρὰ μὲν ἔσωθεν, ἐμπνέουσα δ' ἔξω τὸν σεβασμὸν καὶ τὸ ὑπέροχον τῆς ἐθνικῆς ἰσχύος κῦρος.

§ 155. Τὸ δίκαιον τῆς ψήφου.

Διὰ τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ συστήματος μετέχει ὁ λαὸς εἰς τὰ τῆς πολιτείας, κεκτημένος πλήρη συνείδησιν πολιτικῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων. Ἐν τούτῳ δὲ κεῖται τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας. Ἡ ἐπιτυχία ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἀντιπροσώπων εἶνε ἡ λυδία λίθος τῆς πολιτικῆς ἀνατροφῆς καὶ περινοίας τοῦ λαοῦ. Πρέπει ἄρα τὸ δίκαιον τοῦτο νὰ συμβαδίζῃ πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα. Τὸ ὑποτιθέμενον ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὴν βούλησιν αὐτοῦ σώμα δέον νὰ ᾔνε γνήσιον προϊόν τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, τῶν ἀναγκῶν, νὰ ἐξελέγγῃ δὲ ἐλευθέρως καὶ ἀκαταναγκάστως. Τούτου μὴ ἐφικτοῦ ὄντος, ἄσκοπον ἐκλογικὸν σύστημα, ἀσύμφωνον πρὸς τὰ σύγχρονα ἤθη, θέλει ἐπενέγκῃ βλάβην μᾶλλον.

Ἀνάλυσις προσήκουσα τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος καὶ τοῦ δικαίου τῆς ψήφου δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀποσόβησιν τοῦ κακοῦ, τοῦ ἐπερχομένου ἐκ τῆς πονηρᾶς χρήσεως τοῦ ἀντιπροσωπικοῦ συστήματος.

Τὸ ἐκλογικὸν δίκαιον δὲν ἀπορρέει ἀπὸ τῆς ιδιότητος τοῦ ἀνθρώπου ὡς τοιοῦτου, ἀλλ' ὡς πολίτου· δὲν δύναται ἄρα νὰ ὀρισθῇ ἀπὸλύτως, ἀλλὰ νὰ συμφωνῇ πρὸς τὸ ἐνεστῶς. Τὸ δίκαιον τῆς ψήφου

(1) Ἡ ἀντιπροσωπικὴ κυβέρνησις εἶνε ὁ ἰδεώδης τύπος τελείας κυβερνήσεως (Mill on representative Government).

εἶνε πολιτικὸν δίκαιον, παρεχόμενον τῷ ἀνθρώπῳ, ἅτε ἐκτελοῦντι πολιτικὴν λειτουργίαν· ἀλλὰ πᾶσα τοιαύτη προϋποτίθησι προσόντα· ταῦτα δὲ παραλλάσσουσι κατὰ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Δὲν δύναται πολίτευμά τι, σκοπίμως τελοῦν τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ, νὰ ρυθμίσῃ ἀυθαιρέτως τὰ τοῦ δικαίου τῆς ψήφου· ἢ δὲ ἄσκοπος καὶ ἀλυσιτελής αὐτοῦ χρήσις καὶ λειτουργία κατ' οὐδὲν θέλει συντελέσῃ εἰς τὸν ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν.

§ 156. Ἡ ψῆφος ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτῆς.

Ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν λαῶν ἱστορίᾳ τὸ δίκαιον τῆς ψήφου βασιζέται ὅτε μὲν ἐπὶ τῆς τάξεως ἢ τοῦ τιμήματος, ὅτε δὲ ἐπὶ τῆς ἰκανότητος ἢ τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν, μηδενὸς δικαιουμένου εἰς μείζονα τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ δίκαια.

§ 157. Ἡ ἀπὸ τιμήματος ψῆφος.

Συνήθως ὅπου τὸ δίκαιον τῆς ψήφου δὲν εἶνε καθολικόν, καὶ τοῦτο συμβαίνει ἐν πολλαῖς τῶν συγχρόνων πολιτειῶν, ἀπορρέει ἀπὸ τοῦ τιμήματος, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει καὶ τῆς ἰκανότητος τάξεων τινῶν.

Τὸ σύστημα τοῦτο εἶνε ἐπισφαλές, παρακολουθεῖται δὲ κατ' ἀνάγκην ὑπὸ κοινωνικῶν ἐρίδων καὶ ἐχθροπαθειῶν, ἐγκυμονεῖ τὴν ἀντίδρασιν, μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως, τῶν μὴ συμμετεχόντων εἰς τὰ τῆς πολιτείας. Κατὰ τὴν περὶ αὐτοῦ θεωρίαν, ἢ βουλή τῶν ἀπὸ τιμήματος ἀντιπροσώπων, ἅτε ἐκλεγομένη ἰδίᾳ πρὸς ψήφῃσιν φόρων, ἐπιβαρυνόντων τοὺς εἰσφέροντας μόνον, παρ' αὐτῶν πρέπει καὶ νὰ ἐκλέγηται· ἄλλως, ἐπιβαλλόντων φόρους τῶν μὴ φορολογουμένων, σπαταλώντων ξένην περιουσίαν, καθιεροῦται κοινωνικὴ ἀδικία, ἐπὶ τῆς ἰσότητος βασιζομένη κατ' ἐπίφασιν, ἀλλὰ πράγματι ὑποτάσσουσα τὸ ποιὸν εἰς τὸ ποσόν, τὰς ὑποχρεώσεις εἰς τὰ ἄνευ τοιούτων δικαιώματα.

Ἡ λογικὴ αὕτη δὲν στερεῖται ἐννοίας τινός· ἀλλ' ἀναλυομένη, ἀποδείκνυται σοφιστικὴ. Τῶν πρὸς τὴν πολιτείαν ὑποχρεώσεων ἅπαντες μετέχουσιν οἱ πολῖται· ἢ φορολογία βαρύνει αὐτοὺς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, μᾶλλον ἢ ἥττον. Νῦν δέ, ὅποτε διὰ τῆς δημιουργίας κρείττο-

νος συστήματος ἐν τῇ φορολογίᾳ λαμβάνεται τὸ μέτρον τῶν ἐκάστου δυνάμεων, πᾶν προνόμιον ὑπὲρ τινος τάξεως εἶνε προφανῆς ἀδικία. Ἡ οἰκονομικὴ σύστασις τῆς κοινωνίας δεόν νὰ βασιζῆται ἐπὶ τῆς ἰσότητος καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων, οὐδεὶς ἄρα τῶν πολιτῶν δικαιούται ν' ἀξιῶσθαι μείζονα ὑπὲρ ἑαυτοῦ δίκαια.

Ἄλλ' ἔτι μᾶλλον ἀφρημένη καὶ ἀόριστος καταδείκνυται ἐν τῇ πράξει ἢ ἐκ τῆς δῆθεν ἰκανότητος τῶν προσώπων ἀπορρέουσα ἀρχὴ τοῦ δικαίου τῆς ψήφου. Ποῖον ἔσται τὸ μέτρον, τί τὸ κριτήριον, ὅποια τὰ προσόντα τῆς τοιαύτης ἰκανότητος; Ἔσονται ταῦτα ἠθικά, πνευματικά; τίνι τρόπῳ γενήσεται ἡ ἐξέλεξις αὐτῶν; Τὸ τοιοῦτο σύστημα εἶνε δυσεφάρμοστον καὶ παρακεκινδυνευμένον, δυνατοῦ ὄντος ν' ἀποκλεισθῶσι πολλάκις ἀπὸ τῆς συμμετοχῆς τῆς ψήφου εἰς τὰ τῆς πολιτείας ἄνδρες νοημονέστατοι ἴσως καὶ πρακτικώτατοι, ὡς ἐστερημένοι δῆθεν ὠρισμένης πολιτικῆς ἰκανότητος, ἧς τὰ ὅρια εἶνε δυσχερὲς νὰ καθορισθῶσιν.

§ 158. Ἡ πάνδημος ψῆφος.

Ἡ πάνδημος ψῆφος ἐν τῇ σώφρονι αὐτῆς καὶ λελογισμένη λειτουργίᾳ μᾶλλον προσήκει τοῖς ἐλευθέροις πολιτεύμασιν· ἀπορρέει ἀπὸ τοῦ δικαίου τοῦ πολίτου καὶ ἐπ' αὐτοῦ κατ' ἐξοχὴν βασιζέται. Πάντες οἱ πολῖται ὑφίστανται ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν πολιτείαν. Αὕτη δὲν εἶνε ἀνώνυμος μετοχικὴ ἐταιρεία, ἀλλ' ἠθικὴ τάξις, σκοποῦσα ἀδιακρίτως τὸ κοινὸν πάντων συμφέρον.

Πόσα ἐν τούτοις ἄτοπα προέρχονται καὶ ἐκ τοῦ συστήματος τούτου; Ὑπὸ τὸν δαίμονα τῆς ἀπολύτου κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἰσότητος ἐκλείπει πᾶσα διάκρισις, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως καὶ πᾶσα ἐκτίμησις καὶ ἀναγνώρισις. Ἀναβιβάζεται ἐν τοιαύτῃ περιστάσει εἰς περιωπὴν ὁ ἀριθμὸς, τὸ ποσόν, ὡς ὁ ὕψιστος τῶν παραγόντων τῆς πολιτικῆς δυνάμεως, ὑποτασσομένου οὕτω τοῦ πνεύματος εἰς τὴν ὕλην, τῆς ἰκανότητος καὶ τοῦ λόγου εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν τῆς ἐκάστοτε ἰδιοτροπίας τοῦ πλήθους. Πῶς δύναται νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν κοινῶν ὁ πρόθυμος νὰ πωλήσῃ τὴν ψῆφον εἰς τὸν ἀγοράζοντα αὐτὴν ἰσχυρόν, ὁ ἀκτῆμων; Αἱ ψῆφοι πρέπει νὰ ζυγίζωνται, οὐχὶ δὲ νὰ ἀριθμῶνται. Μόνον οὕτως ἡ πάνδημος ψῆφος δύναται νὰ καταστῇ ἀξία τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς.

Ἐκ τοῦ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ αἰῶνος τούτου καθιερωθέντος θεσμοῦ τῆς πανδήμου ψήφου ἐνιαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς κατεδείχθη τὸ ἐπικίνδυνον αὐτοῦ· αὕτη, ἀπαιδαγώγητος καὶ ἀμόρφωτος, ἐξήγειρε πολλαχοῦ τὰ ἀναρχικὰ ἐνστικτα τοῦ ὄχλου, ἠπέλησε δὲ πλέον ἢ ἅπαξ τὴν διάλυσιν ἀρχαίων καὶ ἰσχυρῶν κοινωνικῶν καθεστώτων. Ὑπὸ τὸ δίκαιον τῆς πανδήμου ψήφου καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀμέσως βασιζομένης κυριαρχίας τοῦ λαοῦ ἀναπτύσσονται αἱ κινδυνωδέσταται τῶν πολιτικῶν θεωριῶν. Ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς κατῆλθε νέος αὐτοχειροτόνητος παράγων, ζητῶν νὰ ἐπιβάλη καὶ διὰ τῆς βίας τὸν λόγον αὐτοῦ, διοργανωθεὶς ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου εἰς πολιτικὴν ὁμάδα, ἡ τετάρτη ἐπικληθεῖσα τάξις, διεκδικούσα τὸ ἱστορικὸν μέλλον. Οὐδεὶς ὁ ἀμφισβητῶν βεβαίως τὴν πολιτικὴν διεύθυνσιν τοῦ τόπου διὰ τοῦ τόπου, οὐδ' εἶνε σκόπιμον τὸ προνόμιον τῆς πολιτικῆς ἡγεμονίας μιᾶς τάξεως λόγῳ πνευματικῆς, ὕλικῆς ἢ οἰκογενειακῆς ὑπεροχῆς, τῶν μὴ τοιούτων ἀποκλειομένων πάσης δράσεως, ἐν ἐχόντων μόνον καθῆκον, τὸ τῆς ὑποταγῆς. Ἀλλ' ἐκ τῶν παρακολουθούντων τῇ πανδήμῳ ψήφῳ ἀτόπων δὲν πρέπει νὰ λυθῇ ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ αὐτῆς τὸ πρόβλημα τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀνάγκη δὲ νὰ ἐξευρεθῇ προσηκόντως ἡ λύσις αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὴν πρόοδον τῶν καιρῶν.

Ἡ πάνδημος ψήφος δὲν δύναται νὰ διαγραφῇ ἀπὸ τοῦ κώδικος τοῦ δημοσίου βίου τῶν νεωτέρων λαῶν· οὐδενὶ ἐλευθέρῳ πολίτῃ πρέπει ν' ἀμφισβητηθῇ τὸ δίκαιον τοῦτο, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἀπορεῖ πνευματικῶν ἢ ὕλικῶν προσόντων. Ἀλλ' οὐχ ἥττον τὸ δίκαιον τοῦτο πρέπει νὰ χορηγηθῇ ὑπὸ ὄρους. Πρὸς τοῦτο προϋποτίθεται πνευματικὴ μόρφωσις καὶ πολιτικὴ διαπαιδαγώγησις τοῦ λαοῦ, καθισταμένου πράγματι ἀξίου τῆς διαχειρίσεως τοῦ δικαίου τούτου. Ὁ τέλειον γράμματα μὴ μεμαθηκώς, μὴ κεκτημένος δὲ πλήρη τὴν συνείδησιν πολιτικῶν καθηκόντων καὶ δικαίων, στερείσθω τοῦ δικαίου τούτου.

Ἐκαστος πολίτης δικαιούται εἰς τὴν διεκδίκησιν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν δικαίων αὐτοῦ, ἀλλὰ σὺν τῇ δικαιωματικῇ ταύτῃ συγκομιδῇ ὑφίσταται καὶ ἡ ἀνάλογος συμβολή. Ὁ πολίτης, ὁ διὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀποφαινόμενος περὶ τῶν τοῦ ἔθνους συμφερόντων, ὁ ἐμμέσως νομοθετῶν, ὑποχρεοῦται νὰ ἔχη συνείδησιν τῶν αὐτοῦ πράξεων. Πρὸς τοῦτο συντελεῖ τὸ Σχολεῖον κατὰ πρῶτον, τὸ Βιβλίον κατὰ δεύτερον,

προσηκόντως διδάσκοντα καὶ διαμορφοῦντα. Ἡ πάνδημος ἄρα ψῆφος τελεῖ τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἐν τῇ ἰσχυρᾷ καὶ σοβαρᾷ ἀνατροφῇ τοῦ πολίτου, κατανοοῦντος τὴν φύσιν καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς πολιτείας, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτοῦ ἀναπτυσσομένης καὶ λειτουργούσης.

§ 159. Ἀντίρροπα κατὰ τῆς πανδήμου ψήφου.—Γερουσία.

Ἄλλὰ καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου δὲν ἐπιτυγχάνεται τέλεον ὁ ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐπιδιωκόμενος σκοπός. Ὁ ἀριθμὸς μένει ἀριθμὸς, ἄμορφος πολλακίς ὄγκος, μηχανικῶς κινούμενος καὶ ἀσυνειδήτως, ὑπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἀντιθέτου καὶ συγκεχυμένου ρεύματος. Τὸ καθολικὸν συμφέρον διαστρέφεται ἢ κατανοεῖται. Ἐν τῷ ζωηρῷ, ἀλλὰ τυφλῷ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι οὐχὶ ἅπαξ ἐκδηλοῦνται ροπαί, ὑφιστάμεναι τὴν ὄθησιν τοῦ ἐνστίκτου μᾶλλον καὶ τοῦ πάθους ἢ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἠθικῆς. Πρέπει ἄρα νὰ ἐξευρεθῶσι θετικώτερα κατὰ τῆς πανδήμου ψήφου ἀντίρροπα, μὴ ματαιοῦντα μὲν παντελῶς τὴν λειτουργίαν αὐτῆς, συντελοῦντα δὲ μᾶλλον εἰς τὴν διακανόνισιν τῆς πολιτικῆς τάξεως, τῆς δι' αὐτῆς ἐπιδιωκομένης.

Τούτων τὰ ἄξια λόγου, συντελεστικὰ δὲ πρὸς τὸν πολιτικὸν σκοπὸν, εἶνε τὰ ἀκόλουθα.

Ἐν τῷ ἠθικῷ, ὅπως καὶ ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ ἀνταγωνίζονται δύο ἀντίρροπα στοιχεῖα, τὸ τῆς ἑλξεως καὶ τῆς ἀπώσεως, τῆς μονιμότητος καὶ τῆς μεταβολῆς. Ἐκατέρου τούτων ἡ ἐπικράτησις ἤθελεν ἐπενέγκῃ τὸ μὲν τὴν στασιμότητα, τὴν ἀκίνησιν, τὸ δὲ τὴν διηνεκῆ μεταβολήν, τὴν ἐπανάστασιν, τὴν ἀναρχίαν. Μεταξὺ τῶν ἀκροτήτων εὐχερῆς ἢ κατανόησις καὶ ἐπιδίωξις τοῦ μέσου. Ζητητέα ἄρα ἡ σύνθεσις τῶν ἀντιθέτων τούτων φυσικῶν τε καὶ ἠθικῶν δυνάμεων, μόνη δυναμένη νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν σκοπὸν τοῦ συνόλου.

Ἡ πάνδημος ψῆφος λειτουργεῖ ὑπὸ τὴν ἀκατάπαυστον ὄθησιν τοῦ ἀριθμοῦ, ὑφισταμένου εὐχερῶς τὴν ἐπίδρασιν πάσης νέας ιδέας ἄνευ ἐλέγχου περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς· ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἡ κοινωνία ἤθελε παριστᾷ τὸ φαινόμενον τοῦ πόντου, ἐφ' οὗ ἀντιπαρέρχονται τὰ ρεύματα τῶν ἀνέμων ἐν μέσῳ θυέλλης καὶ πάλιν ἄνευ ἐπιγνώσεως τῆς φορᾶς αὐτῶν καὶ τῆς ἐνεργείας. Πρὶν ἢ πραγματωθῇ νέα τις ιδέα, δημιουργοῦσα μόνιμον τάξιν πραγμάτων, ἀντικαθίστα-

ται ἀποτόμως ὑφ' ἑτέρας ἄνευ καὶ πάλιν ἐλπίδος μονιμότητος. Ἐν ταῖς δημοκρατίαις ὁ λαός, κατ' ὄνομα κυρίαρχος, θὰ καθίστατο ὄντως τὸ ὄργανον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔρμαιο τῆς διηνεκοῦς ταύτης μεταμορφώσεως ἐν οὐ προσήκοντι χρόνῳ, ἀνίκανος νὰ πράξῃ τι γενναῖον. Ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη ἀντιρρόπου δυνάμεως πρὸς σύνδεσιν τῶν δύο ἀντιμάχων στοιχείων, τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς μεταβολῆς.

Δὲν εἶνε δυσχερὲς τοῦτο. Ἐὰν ἡ ἐκ τῆς πανδήμου ψήφου ἀντιπροσωπεία παρέχῃ εὐρὺ στάδιον πρὸς ἀδιάκοπον κίνησιν καὶ νεωτερισμόν, τοῦθ' ὁ περὶ δύναται νὰ προβῇ ἐνίοτε μέχρις ἐγκληματικῆς ἐνεργείας, πρέπει ν' ἀντιταχθῶσι κατ' αὐτῆς καὶ λειτουργήσωσι τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα τῆς κοινωνίας, ὧν οἱ ζωτικοὶ χυμοὶ δὲν ἐξέλιπον ἔτι. Οὕτω παρίσταται ἀνάγκη πολλαπλῆς ἀντιπροσωπείας. Παρὰ τὴν Βουλὴν τῶν ἀντιπροσώπων, τὴν ἀπορρέουσαν ἀπὸ τῆς πανδήμου ψήφου, ἐκδηλοῦσαν τὸ φρόνημα καὶ τὰς ιδέας τῆς διηνεκοῦς πολιτικῆς ἐνεργείας, πρέπει νὰ συλλειτουργῇ καὶ ἕτερον σῶμα, ἐκπροσωποῦν τὰς συντηρητικὰς δυνάμεις.

Τὸ σῶμα τοῦτο δὲν δύναται ν' ἀπορρέῃ σήμερον ἀπὸ τοῦ προνομίου, προκαλουμένης ἐκ τούτου διαστάσεως μᾶλλον ἢ συνδιαλλαγῆς· ἐν τῇ συστάσει αὐτοῦ καὶ τῇ ὀργανώσει δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ νεώτερον πνεῦμα, μὴ παραβλεπομένων ἅμα τῶν ἱστορικῶν τοῦ τόπου περιστάσεων καὶ σχέσεων. Συνωδὰ τῷ ἱστορικῷ παρελθόντι καὶ ταῖς ἔθνικαῖς παραδόσεσι τοῦ τόπου τὸ πολιτικὸν τοῦτο σῶμα — ἡ Γερουσία, δέον ν' ἀποτελῆται ἐκ τινῶν ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων, λόγῳ ἱστορικῆς καταγωγῆς ἢ ἀτομικῶν πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσιῶν. Ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Νορβηγία, ἡ Ἀμερικὴ παρουσιάζουσιν ἰδίαν κατηγορίαν ἐν τῇ συστάσει καὶ τῇ λειτουργίᾳ τοιούτων πολιτικῶν σωμάτων — συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰ συμφέροντα αὐτῶν. Ἀπὸ τοιαύτης ἐννοίας ἐξεταζομένη ἡ Γερουσία δὲν εἶνε πρυτανεῖον σιτήσεως ἀπομάχων προσώπων, ἀλλὰ μία τῶν οὐσιωδεδεστών δυνάμεων τῆς πολιτικῆς μηχανῆς. Ἡ δημοκρατία ἐκπροσωπεῖ τὴν ἄκραν νεότητα, τὴν ζωὴν καὶ τὸ σφρίγος τῶν λαῶν· ἀλλὰ πρέπει ταύτη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπειρία τις καὶ ἐπιπολαιότης, πρὸς ὧν τὴν ἀποσόβησιν ἀναγκαῖα καθίσταται ἡ ἐμπειρία τῆς πρεσβυτιδος ἡλικίας.

§ 160. Ἀντίρροπα κατὰ τῆς πανδήμου ψήφου. —
Δυναμικὴ ἀντιπροσωπεία.

Ἐκτὸς τῶν συντηρητικῶν πούτων στοιχείων, τῶν διὰ τῆς Γερουσίας ἰδίᾳ ἀντιπροσωπευομένων, κατὰ λόγον δὲ διεκδικούντων αὐθυπαρξίαν καὶ αὐτενέργειαν, ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἕτεραι κοινωνικαὶ δυνάμεις, ὧν ἡ ὑπέροχος σπουδαιότης δεόν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτῆς. Αἱ δυνάμεις αὗται δὲν ἐκπροσωποῦσι τὸ ποσόν, ἀλλὰ τὸ ποιόν, οὐχὶ τὸν ἀριθμὸν, ἀλλὰ τὴν ιδέαν, ἀναγκαιοτάτη δ' εἶνε ἡ παράστασις αὐτῶν, ὅρος τῆς εὐκόσμου λειτουργίας τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Καθὰ ἔγραψε προσφυῶς ὁ Lorimer, ἡ κοινωνία δὲν πρέπει νὰ ὀργανωθῇ μηχανικῶς, δίχην ποιμνίου κατὰ κεφαλὰς ἀριθμουμένου, ἀλλὰ δυναμικῶς, ὡς ἐνότης ἀτομικῶν δυνάμεων ἀνίσου ἀξίας. Οὕτω θέλει καταστῆ πλήρης ἡ ἐκδήλωσις τῶν πραγματικῶν ἑαυτῆς δυνάμεων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς προσόδου, τῆς εὐφυΐας, τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τῆς κοινωνικῆς θέσεως, τῆς ἡλικίας, τοῦ γένους, τῆς κοινωνικῆς ἠθικότητος (1). Αἱ διάφοροι αὗται σφαῖραι τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας δὲν δύνανται τὰ μένωσιν ἀνεξάρτητοι τῆς ἐν γένει πολιτικῆς ὀργανώσεως τῆς κοινωνίας, δεόν νὰ συλλειτουργῶσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀξίως τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἰκανότητος, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Οὕτως ἐν τῇ τῶν ἀντιπροσώπων βουλῇ, τῇ τε τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῇ τῶν νεωτέρων, θέλουσι παρεδρεύη συσκεπτόμενοι καὶ ἄλλοι ἀντιπρόσωποι ἠθικῶν κοινωνικῶν ομάδων. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἢ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀντιπροσωπεία θέλει βουλεύεσθαι ἐξ ὀνόματος τοῦ ποσοῦ καὶ τοῦ ποιοῦ τῶν κατοίκων, κατὰ τε πληθυσμὸν καὶ κατὰ προσωπικὴν ἰκανότητα. Τὸ τοιοῦτο σύστημα ἐκπροσωπεῖ τὴν ἄκραν δικαιοσύνην καὶ λογικὴν, εἶνε δὲ τὸ μόνον δυνάμενον ν' ἀποσοβῆσῃ πάντα ἐπαπειλούμενον ὑπὸ τῶν ἀνατρεπτικῶν στοιχείων κίνδυνον. Ἡ ἀτομικότης δὲν ἐξαφανίζεται ἐν τῷ ὁμοιομόρφῳ τῆς ἀπολύτου πολιτικῆς ἐνότητος τῆς δημοκρατίας· ἢ διὰ τῆς πανδήμου ψήφου ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ ἀπορρέουσα ἰσότης δὲν ἐπιβάλλεται ἐξ ὀλοκλήρου ἐπὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἢ δὲ διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως

(1) Constitutionalisme on the future. London, 1867.

τῆς τῶν κοινωνικῶν σφαιρῶν ἐνεργείας ἐλευθερία πράγματι καθιερούται καὶ λειτουργεῖ.

Ἡ τοιαύτη ἀντιπροσωπεία παρίστησιν ἀληθῆ κοινωνικὸν μικρόκοσμον, ἅτε τῆς πολιτείας ἀντιπροσωπευούσης κατὰ ποσὸν τε καὶ ποιὸν τὴν ἐθνικὴν δύναμιν καὶ ἰδέαν. Ἡ ἀνάλογος δ' αὕτη συνεργασία δυνάμεων, φύσει καὶ θέσει πολλάκις ἀντιμάχων, θέλει καταστήσῃ ἐκποδῶν πᾶσαν ἀφορμὴν φιλοτιμίας, φιλαυτίας, ὑποψίας, ἐχθροπαθείας ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος συνεργασίᾳ.

§ 161. Τρόποι λειτουργίας τῆς πανδήμου ψήφου— Φανερὰ ἢ μυστικὴ ψηφοφορία.

Ἡ ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία πρέπει νὰ ἦνε γνήσιον πόρισμα τῆς πεφωτισμένης καὶ ἀδιάστου βουλήσεως τοῦ τόπου, ν' ἀπορρέῃ ἄρα ἀπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, οὐχὶ δὲ νὰ ἦνε ὑποπτον καὶ ἀπόκρυφον κατασκευάσμα, ὅτε μὲν τῆς ἐκ τῶν ἄνω βίας, ὅτε δὲ ψυχολογικοῦ καταναγκασμοῦ, ὑπὸ τὸ κράτος ποικίλων ἐντυπώσεων πλαστογραφοῦντος τὴν ἐσωτάτην συνείδησιν τῶν ἀνθρώπων καὶ παραπλανῶντος τὴν βούλησιν αὐτῶν πρὸς ἐπικράτησιν ἰδεῶν, ἀλλοτρίων πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ τόπου. Πρὸς ἀποσόβησιν τοιούτων δεινῶν πρέπει ἢ ἐκλογή τῶν ἀντιπροσώπων νὰ τελεῖται κατὰ τρόπον, ἐγγυώμενον περὶ τῆς εὐλικρινείας αὐτῆς. Ἐντεῖθεν ἐρωτᾶται ὀπότερον σύστημα προτιμητέον πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς βουλήσεως τῶν ἐκλογέων, τὸ τῆς φανερᾶς ἢ τὸ τῆς μυστικῆς ψηφοφορίας. Τὸ ζήτημα εἶνε δύσλυτον, εἰ καὶ ἔκπαιλαι κατέστη θέμα σφοδρῶν συζητήσεων. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῶν πολιτικῶν ἀγώνων, ὑπὸ τὴν σύγκρουσιν τῶν ἰδεῶν, τῶν παθῶν καὶ τῶν συμφερόντων, ὀπότε ἐκάστη τῶν ἀντιμαχομένων μερίδων σπεύδει παντοιοτρόπως πρὸς τὴν νίκην καὶ τὴν ἐπιτυχίαν, μὴ φειδομένη τῶν ὑπὸ τῆς ἠθικῆς ἀποκρουομένων μέσων, τῆς δωροδοκίας, τῆς ἐκβιάσεως, ἢ φανερὰ ψηφοφορία παρὰ λαῶ, ἐστερημένῳ πολιτικῆς ἀνατροφῆς, κατ' ἐλάχιστον ἤθελεν ἐκδηλοῖ τὸ ἀληθές τοῦ πολίτου πνεῦμα· οὕτως ἢ βούλησις αὐτοῦ θὰ διεφθείρετο, ἢ δὲ ἀντιπροσωπεία θὰ ἦτο πλαστογραφία τῆς ἐθνικῆς βουλήσεως. Τούναντίον διὰ τῆς μυστικῆς ψηφοφορίας, εἰ καὶ καθίσταται ἐκ τῶν προτέρων ἀμφίβολος ἢ πολιτικὴ ἀρετὴ καὶ εὐλικρίνεια τῶν ἐκλογέων, μὴ τολμώντων νὰ ἐκδηλώσωσιν

ἐλευθέρως τὴν ἑαυτῶν γνώμην περὶ τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος, πολλάκις δὲ πραττόντων ἐν τῇ ψηφοφορίᾳ τὰναντία ἐκείνων, ἃ ὑπέσχοντο, ἐξασφαλίζεται οὐχ ἥττον ἢ ψυχολογικὴ αὐτῶν ἐλευθερία. Ἄλλ' ἢ κρείττων λύσις τοῦ προβλήματος ἀπόκειται κατ' ἐξοχὴν τῇ ἐκάστοτε πολιτικῇ καταστάσει τοῦ τόπου, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν πρακτικῶν μᾶλλον συμφερόντων ἢ τῆς ἀρχῆς τῆς θεωρίας, ἥτις εἶνε πρωτίστως ἢ φανερά καὶ ἐλευθέρᾳ ψηφοφορία, ἀλλ' ἥτις ἀπολύτως ἐφαρμοζομένη δύναται ν' ἀστοχήσῃ ἐν τῇ πραγματώσει τοῦ σκοποῦ τῆς ἐθνικῆς βουλήσεως.

§ 162 Ἐκλογικὰ συστήματα—Ἐμμέσος ἐκλογή.

Ἴνα ἡ ἀντιπροσωπεία ἀπορρέῃ ἀπὸ τῆς πεφωτισμένης γνώμης πολιτῶν σκεπτομένων καὶ κατανοούντων τὴν πλήρη σημασίαν τῆς ψήφου αὐτῶν, ἐν ἧ κεῖται ἡ τύχη τοῦ τόπου, πλεῖστα ἐμελετήθησαν καὶ συνεζητήθησαν ἐπ' ἐσχάτων ἐκλογικὰ συστήματα, ὑπὸ τε θεωρητικῶν καὶ κοινοβουλίων. Μεταξὺ τούτων εἶνε καὶ τὸ τῆς ἐμμέσου ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων σύστημα, ἰσχυρὸν τὰ νῦν ἐν τισὶ γερμανικαῖς πολιτείαις. Κατ' αὐτὸ οἱ πρῶτοι ἐκλογεῖς (Urwähler) ἐκλέγουσιν ὠρισμένον ἀριθμὸν ἐκλογέων (Wähler), λαμβανόντων τὴν ἐντολὴν νὰ ψηφίσωσι τὸν ὀριστικὸν ἀντιπρόσωπον μετὰ προηγουμένην ἔρευναν περὶ τῆς ποιότητος τῶν ἐπιδιωκόντων τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀντιπροσώπου. Βεβαίως δύναται ἐνίοτε νὰ ᾔνε ἀληθὲς τὸ ὑπὸ τοῦ Mill λεγόμενον, ὅτι εἰ καὶ ὁ λαὸς δὲν γινώσκει ἀκριβῶς νὰ κρίνῃ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀξίαν τῶν ὑποψηφίων ἀντιπροσώπων, τυχαίως καὶ ἐκ συμπαθειῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ψηφίζων, οὐχ ἥττον ὑπάρχει ἐν τῇ κοινωνίᾳ διαδεδομένη ἀγαθὴ ἢ κακὴ φήμη περὶ αὐτῶν, ἥτις κρατεῖ ἐν ταῖς ἀποφάσει τοῦ λαοῦ· οὐχ ἥττον τοῦτο δὲν εἶνε αἰείποτε ἀσφαλές. Ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς ἀμέσου ἐκλογῆς ὁ λαός, παρὰ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ προαίρεσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πλανᾶται ὑπὸ τῆς δημαγωγίας, μὴ δυνάμενος νὰ ἔχῃ σοβαρὰν γνώμην περὶ τῶν ζητημάτων, ὧν ἡ λύσις ἐπιδιώκεται διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῆς ψήφου αὐτοῦ. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀμέσου καθολικῆς ψηφοφορίας ἀναφέρονται λυπηρὰ παραδείγματα κακῆς χρήσεως τῆς ψήφου. Τῶν πλείστων διαμερισμάτων οἱ ἐκλογεῖς, ἐστερημένοι τῶν στοιχειωδεδεστάτων γνώσεων τοῦ βίου καὶ τῆς

ἐλαχίστης πείρας; παρασύρονται ὑπὸ τυχαίου δημαγωγοῦ, ξένου πολλάκις καὶ ἀγνώστου πρὸς αὐτούς, προσώπου ἀμφιβόλου ἠθικῆς ἐκ τῶν ἐξάπινης ἐπὶ σεσηπότος ἐδάφους δίκην μυκῆτων φυομένων, ὀλιγωρομένου διακεκριμένου ἀνδρός, δυσφοροῦντος νὰ ἐξευτελισθῇ ἐν τῷ ἐκλογικῷ ἀγῶνι, μὴ ἀνεχομένου νὰ ἐκλιπαρήσῃ τὴν ψῆφον διὰ περισσῆς ἀσχημοσύνης.

Τοῦναντίον φρονούσιν οἱ θιασῶται τοῦ συστήματος τῆς ἐμμέσου ἐκλογῆς ὁ χωρικός, ὁ ἐργάτης ἔσονται εἰς κρεῖττονα κατάστασιν νὰ γινώσκωσιν ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῶν τοὺς νοημονεστάτους καὶ ἀξιοτάτους τῶν συμπολιτῶν, τοὺς κρεῖττον τὰ τῆς πολιτείας γινώσκοντας, οἷς θέλουσι παράσχει τὴν ἐντολὴν τῆς ἐκλογῆς τῶν ὀριστικῶν ἀντιπροσώπων. Οὕτως οἱ μὲν πρῶτοι ἐκλογεῖς ἐν συνειδήσει θέλουσι ψηφίσαι τοὺς δευτέρους, οὗτοι δὲ ἐν γνώσει καὶ μετὰ βάσανον θέλουσιν ἐκλέξαι τὸν ὀριστικὸν ἀντιπρόσωπον. Ἡ ἐν συνειδήσει γενομένη ἐντολὴ αὕτη προὔποσιν τὴν εὐθύνην τοῦ ἐκλεγέντος, μὴ δυναμένου νὰ ἀποστῇ τῶν δημοσίων πρὸ τῶν ἐκλογέων ὑπεσχημένων ἕνεκα προσωπικῶν συμφερόντων. Οὕτω μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου ὑφίσταται ἔμμεσος μὲν ἀλλὰ πεφωτισμένη πολιτικὴ συνεννόησις καὶ ἐπικοινωνία.

Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο καθίσταται λίαν ἀμφίβολον, ἂν προσηκόντως καὶ εἰλικρινῶς δύναται νὰ ἐκπροσωπηθῇ ἡ γνησία ἐθνικὴ βούλησις. Οἱ ὀρισθησόμενοι ὑπὸ τῶν πρώτων ἐκλογέων ἐκλογεῖς οὐχὶ σπανίως θέλουσι νοθεύσει ἐν τοῖς ἐκλογικοῖς παρασκευαίῳ τὴν βούλησιν τῶν ἐντολέων, σπεύσει δὲ νὰ θεραπεύσῃ προσωπικὰ συμφέροντα μᾶλλον ἢ πραγματώσει τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐθνικῆς ἐντολῆς. Μεταξὺ τῶν δευτέρων τούτων ἐκλογέων καὶ τῶν ὑποψηφίων δύναται νὰ τελεσθῇ ἢ μᾶλλον ἐπαίσχυντος συναλλαγή, τῶν δημοσίων ἀπεμπολουμένων εἰς τὰ ἰδιωτικὰ συμφέροντα καὶ τὰς προσωπικὰς φιλοδοξίας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἐκλογεὺς ἀντιπρόσωπος, συνειδῶς ἑαυτὸν ἀντιπρόσωπον τῶν συμφερόντων ὀρισμένης ομάδος ἀμφιβόλου εἰλικρινείας, θέλει ἀδιαφορήσει ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ καθηκόντων περὶ τῆς γνώμης τῶν πρώτων ἐκλογέων, τοῦ συμφέροντος αὐτῶν, οὐδὲ θέλει ἀρθῆ εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνην, ἀφ' ἧς ὀφείλει νὰ ἐπισκοπῇ τὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ φαινόμενα ὁ ἀληθὴς τοῦ λαοῦ ἐντολοδόχος, ὁ πολιτικός, ὅστις τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν δὲν θέλει ἀντλήσει ἐκ τῆς συναλλαγῆς ἐγωιστικῆς ομάδος ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀπὸ

τῆς ἀμερίστου ἐμπιστοσύνης τῶν πολιτῶν, μεθ' ὧν πρέπει νὰ συνδέηται καὶ νὰ ἐπικοινωνῇ καθ' οἰονδήποτε τρόπον.

§ 163 Τὸ δίκαιον τῆς Μειονοψηφίας — Ἀντιπροσώπευσις αὐτῆς.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀντιπροσωπικῶν πολιτευμάτων καὶ τῶν κοινοβουλευτικῶν κυβερνήσεων ἀνεφύη κατ' ἀνάγκην καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐκπροσωπήσεως τῶν μειονοψηφῶν, τὸ πρῶτον παρά τισι θεωρητικοῖς, εἶτα δὲ καὶ ἐν τοῖς κοινοβουλίοις. Ἐν τῷ ὑφισταμένῳ σήμερον ἐκλογικῷ συστήματι ἡ ἐθνικὴ βούλησις δὲν ἐκπροσωπεῖται προσηκόντως ὑπὸ τὸ ἀπόλυτον κράτος καὶ τὴν ἐνέργειαν παροδικῆς πλειονοψηφίας, ἧς αἱ ιδέαι καὶ τὰ συμφέροντα μόνον ἐπιδιώκονται καὶ πραγματοποιῶνται. Ἀλλὰ τὸ ἰδεῶδες τελείας ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς ἐνιαίας εἰ δυνατόν ἐκπροσωπήσεως, οὐ μόνον τῶν ἐκάστοτε κρατουσῶν ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιθέτων, τῶν τῆς μειονοψηφίας. Διὰ τῆς ἀποκλειστικῆς ἐπικρατήσεως τῆς πλειονοψηφίας κατισχύει ἐπὶ τέλους πρὸς ὄλεθρον τῶν κοινωνικῶν συμφερόντων ἢ φιλαυτία τοῦ κόμματος, τοῦ ἀξιοῦντος ἕνεκα τοῦ ἀριθμοῦ ὅτι ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐθνικὴν βούλησιν. Διὰ τοῦ λειτουργοῦντος σήμερον πολιτικῷ συστήματι οὐδεμίαν ὑφίσταται πολλακίς συνάφεια μεταξὺ πλειονοψηφίας καὶ μειονοψηφίας, ἐνῶ διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς δευτέρας ὡς χρησίμου παράγοντος ἐκπροσωπεῖται ἡ ἐθνικὴ βούλησις πραγματικώτερον. Ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐκπροσωπήσει τῆς μειονοψηφίας ὁ πολιτικὸς ἀνταγωνισμὸς δὲν ἐκλείπει, ἀλλ' ὀργανοῦται λυσιτελέστερον, ἀναγνωριζομένων ἀμφοτέρων ὡς ἀναγκαίων ἱστορικῶν δυνάμεων. Οὐδέποτε δικαιούται πλειονοψηφία τις νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν ἐν τῇ παραστάσει τῆς βουλήσεως τοῦ τόπου, ν' ἀμφισβητήσῃ δὲ πᾶν κῦρος πρὸς τὴν μειονοψηφίαν. Αὕτη, συνειδυῖα ἴσως, ὅτι ἐκπροσωπεῖ τὸ δίκαιον, τὴν ἀλήθειαν τοῦ μέλλοντος, θέλει προπαρασκευάσῃ τὴν νίκην αὐτῆς διὰ τῆς συζητήσεως καὶ τῆς πειθοῦς, διὰ τῆς πραγματικωτέρας δράσεως, οὐχὶ δὲ διὰ βιαίων τρόπων καὶ ἐπαγγελματικῆς ἀντιδράσεως. Κατὰ πλάσμα μόνον καλεῖται σήμερον δημοκρατία τὸ πολιτεῦμα ἐκεῖνο τῆς διοικήσεως τοῦ τόπου διὰ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἕκαστος τῶν

πολιτῶν μετέχει κρίσεως καὶ ἀρχῆς· πράγματι κρατεῖ φαινομενική τις πλειονοψηφία, ἣτις δύναται ἐνίοτε νὰ ᾔηνε καὶ πραγματική μειονοψηφία. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀντιπροσωπικῇ πολιτείᾳ παρὰ τοὺς φιλελευθερωτάτους αὐτῆς τύπους ἐκδηλοῦται πλήρης ἀδικία. Αὕτη εἶνε ἀποτέλεσμα τοῦ ἰσχύοντος τρόπου τῆς ψηφοφορίας, καθιστάσης τελέως φαντασιῶδες τὸ δίκαιον τῆς ψήφου τῶν μειονοτήτων, ἃς ὑποτάσσει εἰς τὸ δίκαιον τῆς πλειονοψηφίας.

Οὕτω καὶ διὰ τοῦ συστήματος τούτου κατὰ φαντασίαν μόνον ἐκδηλοῦται καὶ λειτουργεῖ ἡ καθολικὴ βούλησις τοῦ λαοῦ. Ἐμπαθῆς καὶ ἐγωιστικὴ κομματικὴ τυραννὶς ἐξέρχεται ἀπὸ τῆς κάλπης τῆς ψηφοφορίας, ἐγκυμονοῦσα θᾶττον ἢ βραδύτερον τὴν ἀντίδρασιν ἢ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος.

Πρὸς ἀποσόβησιν τῆς ἀδικίας ταύτης, τῆς ἀρνούμενης κατ' οὐσίαν τὸ δίκαιον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἀντιπροσωπικῇ πολιτείᾳ καὶ πρὸς καταπολέμησιν τοῦ προνομίου τῆς πλειονοψηφίας πολλὰ προὔτάθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς ἐκλογικὰ συστήματα, εἰσάγοντα ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς πολιτείας καὶ τὴν μειονοψηφίαν, συνεργαζομένην καὶ συλλειτουργοῦσαν μετὰ τῆς πλειονοψηφίας. Ἡ ἀληθὴς πολιτικὴ δύναμις ἔθνους τινὸς ἐκδηλοῦται οὕτως εὐρύτερον καὶ μονιμώτερον ἐν τῇ συνεννοήσει ταύτῃ καὶ συμπράξει δυνάμεων, ἀνταγωνιζομένων ἐπὶ ἀρνητικοῦ ἐδάφους. Ἀντιπροσωπικόν τι σῶμα δὲν δικαιούται ν' ἀξιοῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν πλήρη τῆς βουλήσεως καὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ λαοῦ παράστασιν, δυνατοῦ ὄντος πολλάκις ἐν τῇ ἐκλογῇ νὰ ὑπῆρξεν ἐλαχίστη ἢ ἀριθμητικὴ διαφορά μετὰ πλειονοψηφίας καὶ μειονοψηφίας, ἐνίοτε δὲ καὶ νὰ ἐκπροσωπῆται πράγματι διὰ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀποτελέσματος ἡ μειονοψηφία μᾶλλον τῆς πλειονοψηφίας (1)· πᾶσαι αἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ κυκλοφοροῦσαι ἰδέαι πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει ὅσον ἔνεστιν, εἴτε ὑπὸ μεγάλου, εἴτε ὑπὸ

(1) Συμφώνως τοῖς ἔδω ἐκτιθεμένοις ὁ Οὐγγρος Εὐθιῶς γράφει τὰ ἐπόμενα περὶ τῶν δυναμένων νὰ ἐπέλθωσιν ἀποτελεσμάτων ἐκ τοῦ ὑφισταμένου ἐκλογικοῦ συστήματος: «Ἐστῶσαν 100 ἐκλογικὰ διαμερίσματα, ἐκάστου περιλαμβάνοντος 4000 ἐκλογεῖς. Ἐκ τούτων 51 μὲν ἐκλέγουσιν ἀντιπροσώπους διὰ 2500 κατὰ 1500, ἐνῶ ἐν 49 διαμερίσμασιν γίνονται αἱ ἐκλογαὶ διὰ πλειονοψηφίας 3500 κατὰ 500 ψήφων. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ 51 ἀντιπρόσωποι ἔλαβον ψήφους 127,500, 49 δὲ 171,500, ἄρα ἡ νομοθετικὴ πλειονοψηφία ἀντιπροσωπεύει τὴν μειονοψηφίαν τῶν ἐκλογέων (Einfluss der herrschenden Ideen auf den Staat, I).

μικροῦ ἀριθμοῦ πολιτῶν πρεσβεύονται, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἐν ἡ περιπτώσει αὐταὶ οὐχὶ σπανίως ἀντιπροσωπεύουσι ζωτικώτερα καὶ γενικώτερα συμφέροντα. Τότε ἢ κατὰ τεχνητὸν ἴσως τρόπον καὶ τυχαίως σχηματισθεῖσα πλειονοψηφία ἀδικεῖ, περιφρονοῦσα τὴν μειονοψηφίαν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐκλογῆς ὑπερέβη αὐτὴν κατὰ τινὰς ψήφους.

Τὸ φαινόμενον τοῦτο, τὸ καθ' ἑκάστην παριστάμενον ἐν τοῖς συγχρόνοις ἀντιπροσωπικοῖς πολιτεύμασιν, ὃν δὲ πράγματι ἄρνησις αὐτῶν, ἐπέσπασε κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τὴν προσοχὴν τῶν θεωρητικῶν καὶ τῶν πρακτικῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ὅτε μία μερὶς διὰ τοῦ ἐκλογικοῦ τῆς ἀντιπροσωπείας συστήματος ἀναλαμβάνει τὴν ὑπερτάτην δύναμιν καὶ διεύθυνσιν τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων ἐπὶ ὀλιγωρίᾳ καὶ ἀδικίᾳ τῶν μειονοψηφουσῶν κοινωνικῶν δυνάμεων, ἡ ἰδέα τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας καθίσταται πράγματι χιμαιρική. Ἄλλοτε ἡ πολιτεία ἦτο τὸ ὄργανον ἐνὸς ἀνθρώπου ἢ μιᾶς κοινωνικῆς τάξεως, ἀρυσμένης τὸ δίκαιον αὐτῆς ἐκ τινος ἱστορικοῦ λόγου. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ κοινωνίᾳ δὲν ὑπάρχουσι προνόμια τοῦ γένους, δημιουργοῦνται ἐν τούτοις, ἔστω καὶ προσωρινῶς, ὑπὸ τὴν ἀσυνείδητον βοήθην τοῦ πλήθους προνόμια τοῦ χειρίστου εἴδους. Ἡ τυραννὶς ἄρα ὑφίσταται καὶ λειτουργεῖ καὶ ὑπὸ τὸ ψευδελεύθερον τοῦτο σύστημα. Πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ κακοῦ πολλὰ σχέδια συνελήφθησαν καὶ προὔτάθησαν ἀπὸ τινος χρόνου, σκοποῦντα ἐξίσωσιν μεταξὺ πλειονοψηφίας καὶ μειονοψηφίας ἐν τῇ ἀντιπροσωπείᾳ. Ὑπὸ τὴν ὄθησιν τῶν περὶ ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας θεωριῶν τοῦ Mill συγχρόνως σχεδόν, ἐν ἔτει 1857, εἰς ὑπουργὸς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἕτερος δὲ πολιτειολόγος ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐζήτησαν, ὁ μὲν δι' ὑποβολῆς τοῦ προσήκοντος νομοσχεδίου εἰς τὰς βουλὰς, ὁ δὲ δι' ἀναλυτικῆς συγγραφῆς νὰ ἐξεύρωσι λύσιν τινὰ τοῦ πολιτικοῦ τούτου προβλήματος, συντελέσωσι δὲ εἰς τὴν ἄρσιν ψεύδους, ὄντος ἀναντιλέκτως ἐκ τῶν μεγίστων μειονεκτημάτων τῆς ἀντιπροσωπικῆς πολιτείας. Ἐν τισὶ κοινοβουλίοις ὡσαύτως ἡ συζήτησις τῶν δικαίων τῆς μειονοψηφίας, ἡ πολιτικὴ αὐτῆς ἀναγνώρισις πλέον ἢ ἄπαξ ἐθεωρήθη κατεπεῖγον ἀντικείμενον, ζητεῖται δὲ πανταχοῦ ἡ ἐξεύρεσις τοῦ προσήκοντος ἀσφαλοῦς καὶ δικαίου τρόπου, καθ' ὃν ἢ τε πλειονοψηφία καὶ ἢ μειονοψηφία ἐκλογικῆς τινος περιφερείας θέλουσιν ἀντιπροσωπεύεσθαι ἐν μέτρῳ ἐν τοῖς νομοθετικοῖς

σώμασιν. Ἄνευ τῆς ἀναλογίας ἐν τῇ ἀντιπροσωπείᾳ δικαιοσύνη δὲν ὑπάρχει (1). Ἀληθῶς τίνι τρόπῳ συζητηθήσεται εὐρεία τις ἰδέα, προωρισμένη ν' ἀναπτύξῃ νέους ὀρίζοντας ἐν τῷ μέλλοντι τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, προσηκόντως καὶ ἀμερολήπτως, ὅταν περὶ τὴν συζήτησιν αὐτῆς δὲν παρίστανται ἀντιμαχόμεναι πᾶσαι αἱ γνώμαι; Ἄν ἡ ἰδέα αὕτη δὲν ἀναλυθῇ μέχρι τῶν τελευταίων αὐτῆς λεπτομερειῶν καὶ δὲν συζητηθῇ, ἐπὶ τίνι λόγῳ δικαιούται ν' ἀξιοῖ ἀπόλυτον, ἀλάθητον κύρος; Τίνα δ' ἔσονται ἐν τῷ μέλλοντι τ' ἀποτελέσματα τῆς βιαίας ταύτης ἐπιβολῆς, ἢ ἡ ἀντίδρασις τὸ πρῶτον, ἢ ἀντίστασις ἀκολούθως καὶ ἐπὶ τέλους ἢ ρῆξις ἴσως καὶ ἡ ἐξέγερσις;

Ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῆς κριτικῆς δυσχερῶς καθίσταται ἀποδεκτὴ ἰδέα ἄνευ ἐλέγχου καὶ δοκιμασίας. Ἄλλοτε τὸ πλῆθος ἀπεδέχετο τοὺς λήρους παντὸς ψευδοπροφήτου ἐξ ἀγνοίας. Ἡ νέα πολιτεία διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ ἀπολύτου δικαίου τῆς πλειονοψηφίας ἀσεβεῖ ἐπίσης καὶ πρὸς τὴν λογικὴν καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν κοινωνιῶν. Ἀνακηρύσσονται δόγματα καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς πάλαι χρόνοις τῆς ἀνθρωπίνης εὐπιστίας. Ἡ μειονοψηφία, ἐστερημένη δικαίου, ἄρα λόγου, ὀφείλει νὰ ὑποκύψῃ ἀνεκκλήτως εἰς τὴν τυραννίδα τῆς πλειονοψηφίας, μὴ σκεπτομένης ἐν τῇ μέθῃ τοῦ θριάμβου, ὅτι δύναται νὰ καταστῇ ποτε μειονοψηφία καὶ νὰ ὑποστῇ τὰ ἀντίποινα τοῦ τυραννικοῦ αὐτῆς παρελθόντος.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀντιπροσωπείας τῶν μειονοψηφιῶν ἐν τοῖς κοινοβουλίοις δὲν ἐλύθη προσηκόντως εἰσέτι· ἀλλ' ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ ὅσημέραι ἀναγνωρίζεται καὶ ἀνομολογεῖται. Πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ἀουστραλίας, πολιτικοὶ Σύλλογοι συνέστησαν, συγγραφαὶ καθ' ἑκάστην δημοσιεύονται, ἀπησχολήθησαν δὲ πλέον ἢ ἅπαξ τὰ κοινοβούλια ἐν τῇ συζητήσει τοῦ ζητήματος τούτου. Ἀπόκειται εἰς τὴν πολιτικὴν σύνεσιν τῶν λαῶν καὶ τῶν κυβερνήσεων ἡ ἐξεύρεσις τοῦ τρόπου, δι' οὗ ἡ μειονοψηφία δὲν θέλει διατελῆ ἐπὶ μακρὸν ἀπόβλητος κοινωνικὴ δύναμις, καταδοκοῦσα τὴν στιγμὴν τῆς βιαίας ἐξεγέρσεως, ἀλλ' ἐπικουρικὴ, ὑποβοηθοῦσα τὴν ἐργασίαν τῆς πλειονοψηφίας καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα αὐτῆς παρασκευαζομένη εἰς διαδοχὴν ἄνευ βιαίας πάλης καὶ συγκρούσεων

Ἄν ἦνε ἀληθές, ὅτι τὸ ἀντιπροσωπευτικὸν πολίτευμα εἶνε τὸ κάλλ-

(1) *Vitet le suffrage universel dans l'avenir* (Revue des deux Mondes 1872).

λιστον τῶν δυνατῶν, πρέπει νὰ ᾔνε προϊόν τῆς βουλήσεως καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ. Ἄλλως, τὸ κυριαρχικὸν ἐκεῖνο σῶμα, τὸ ἀξιοῦν ὅτι ἐκπροσωπεῖ τὴν πλήρη ἐθνικὴν βούλησιν, οὐδὲν ἄλλο καθίσταται πράγματι ἢ ἐχθρικὴ δύναμις, ἐκάστοτε ἐκδηλοῦσα τυραννικὰς ροπὰς, ἀφ' οὗ ἡ κοινωνία θέλει τάχιστα σκεφθῆ τίνι τρόπῳ δύναται ν' ἀπαλλαγῆ, ἀναζητοῦσα κατ' ἀνάγκην ἀλλαχοῦ τὸ φάρμακον τῆς σωτηρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Πολιτεία καὶ Ἄτομον.

§ 164. Ἡ ἰδέα τοῦ Ἄτόμου.

Ἐκ τῶν ἤδη εἰρημένων ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἀληθὴς ἐλευθερία καὶ ἡ δικαιοσύνη δὲν πραγματοποιῦνται διὰ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πολιτεύματος καὶ ὑπὸ τὸν κατ' ἐπίφασιν φιλελευθερώτατον τῶν τύπων. Ἐν τῇ δημοκρατικῇ πολιτείᾳ, τῷ πολιτεύματι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δράσεως πάντων τῶν ἀνθρώπων, δυνατὸν πολλάκις νὰ κρατῆ ἡ αὐστηροτάτη κηδεμονία τοῦ ἀτόμου, δεσποτεία ἄρα ἐπὶ πάσης αὐτοῦ ἐνεργείας. Ὁ ἄνθρωπος τότε ὑφίσταται κατὰ τύπους ἐλεύθερος, πράγματι ὅμως δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον αὐτῷ νὰ ποιήσῃ αὐτόνομον χρῆσιν τῆς προσωπικότητος, ἀπορροφωμένης ὑπὸ τῆς καθολικῆς δράσεως τῆς πολιτείας.

Ἐπὶ τοιαύτην παμβασιλείαν τῆς πολιτείας τὸ ἄτομον συντρίβεται. Ἄλλ' ἡ πεῖρα διδάσκει, ὅτι οὐδεμία κοινωνία ἀνθρώπων δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ ἄνευ τῆς ζωηρᾶς δράσεως τοῦ ἀτόμου. Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἄτομον δὲν εἶνε ἀφηρημένη ἰδέα, ἀλλὰ τούναντίον συγκεκριμένη δύναμις, ἐαυτὴν συνειδυῖα. Ἐν τῇ συνειδήσει ταύτῃ, ἣτις εἶνε ἡ ἀφετηρία πάσης κοινωνικῆς ἐνεργείας, ἄρα πάσης προόδου, ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑφίσταται χάρις εἰς τὴν ἀντίληψιν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων, ἀλλ'